

Matkailututkimus 9: 1, 45–48 (2013)

©Suomen matkailututkimuksen seura

Puheenvuoroja

Lapin matkailun turvallisuusjärjestelmä – projekteista prosesseihin, lineaarisesta ajattelusta systeemeihin

Pekka Iivari & Niko Niemisalo

*Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti (MTI),
Rovaniemen ammattikorkeakoulu*

Matkailun turvallisuustyön taustaa

Puheenvuorossa käsitellään lappilaisen matkailun turvallisuustyön taustaa ja menestystekijöitä sekä mahdollisia matkailun turvallisuuden teoreettisia viitekehyksiä. Puheenvuorossa todetaan, että turvallisuutta on tarkasteltava systeemillä lähestymistavalla lineaarisen ajattelun sijaan. Turvallisuus on tutkimuskohteena kompleksinen, kuten matkailukin ilmiönä (Anderson, 1999).

Lappilainen matkailuturvallisuuden kehittäminen on todettu kansallisesti (ja kansainvälisestikin) menestykselliseksi tutkimuksen, kehittämisen ja innovaation (TKI) konseptiksi (Tulkki & Iivari, 2011). Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutin (MTI) ja Rovaniemen ammattikorkeakoulun toteuttama Lapin matkailun turvallisuusjärjestelmän pilottihanke valittiin Suomen ammattikorkeakoulujen parhaaksi tutkimus-, kehitys- ja innovaatiokäytänteeksi vuonna 2010 työelämää hyödyntävän uuden tiedon tuottamisessa. Pilotti on sittemmin jalkautunut Lapin matkailualueille kouluttamisen ja sparraamisen, monitieteisen tutkimustoiminnan sekä kansallisen ja kansainvälisen tason seminaarien muodoissa. Turvallisen matkailun hankekokonaisuutta on rahoitettu Euroopan unionin rahoitusinstrumenteilla (ESR ja EAKR). Matkailun turvallisuusverkosto sai puolustusministeriön yhteydessä toimivalta turvallisuuskomitealta timanttitekopalkinnon vuonna 2010.

Matkailun turvallisuusjärjestelmä näkyy myös strategisella tasolla, mistä esimerkkinä valtioneuvoston periaatepäätös Suomen matkailupolitiikaksi (hyväksytty 24.3.2011). Periaatepäätös edellyttää matkailun turvallisuusjärjestelmän kehittämisen matkailuelinkeinon jatkuvuuden varmistamiseksi. Kansallista vaikuttavuutta edistää myös Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutin solmima matkailuturvallisuuden

kumppanuussopimus sisäasiainministeriön kanssa kesäkuussa 2010. Sopimus kytkee matkailun turvallisuuden tutkimus-, opetus- ja hanketyön kansalliseen sisäisen turvallisuuden ohjelmaan. Matkailun turvallisuusverkostotyö saa voimaansa myös alueellisesta tahtotilasta (Lapin matkailustrategia 2011–2014). Strategian tavoitteena on luoda Lapista Euroopan turvallisin matkailualue. Lapin matkailun turvallisuusjärjestelmä on vakiintunut kehittämisen tavoitteeksi sekä samalla ajattelun ja toiminnan malliksi.

Parin vuosikymmenen kuluessa tehdyn lappilaisen matkailuturvallisuustyön tuloksellisuudesta kertovat myös Matkailun turvallisuuspassin kehittäminen kansalliseksi käytänteeksi sekä vuosittain Saariselällä järjestettävän pelastuspalveluseminaarin kansallinen merkitys. Kiinnostava on se taustafilosofia, jolla nämä käytännön saavutukset on toteutettu. Lapin matkailun turvallisuusjärjestelmää kehittävällä hankekokonaisuudella on ymmärrettävät käytännön lähtökohdat. Matkailu on Lapille strateginen toimiala. Matkailun välitön työllisyysvaikutus Lapissa on noin 5 000 henkilöä ja aluetuotto on merkittävä. Lapissa rekisteröidään vuosittain noin 2,3 miljoonaa yöpymistä (Hakkarainen & Tuulentie, 2008; Lapin matkailustrategia 2011–2014). Matkailun jatkuvuus elinkeinona on siis strateginen kysymys Lapille. Käytännön tasolla turvallisuuden tavoittelu tarkoittaa yritysten ja koko elinkeinon häiriöttömyyden varmistamista. Asiakkaat hakeutuvat sinne, missä turvallisuustietoisuus ja turvallisuuskulttuuri ovat vakuuttavalla tasolla. Lappi, kuten koko Suomi, tunnetaan turvallisenä matkailualueena. Tällaisen mielikuvan ja myös tosiasiallisen tilanteen säilyttäminen edellyttää panostamista matkailun turvallisuusriskien ennakointiin ja hallitsemiseen.

Systeminen ajattelu turvallisuuden kehittämisessä

Lapin matkailun turvallisuusverkostossa on mukana noin 600 henkilöä. Verkoston keskeisiä toimijoita ovat korkeakoulujen lisäksi Lapin alueelliset matkailuorganisaatiot jäsenyrityksineen, Lapin liitto, Lapin aluehallintovirasto, Poliisilaitokset, Lapin pelastuslaitos, Lapin rajavartiosto, Metsähallitus, Liikenneturva, Rikosuhripäivystys, Lapin sairaanhoitopiiri, Lapin urheiluoipisto, SPR ja Vapaaehtoinen pelastuspalvelu VAPEPA. Vuosien varrella verkosto on saanut syvyyttä ja alueellista laajuutta. Lapin aluehallintovirasto koordinoi verkostoa. Turvallisuusverkoston elinvoima edellyttää sitä, että jokaisen jäsenen tulee kokea hyötyvänsä yhteistyöstä. Matkailun turvallisuustyön käyttövoima tulee laaja-alaisesta verkostoyhteistyöstä, joka kytkee matkailun turvallisuuden roolin omaavat valtion viranomaiset, järjestöt, kunnat, yritykset ja oppilaitokset systeemiseksi virtapiiriksi. Tässä kontekstissa turvallisuuden ajatellaan muodostavan arvoketjuja palveluketjujen rinnalla.

Turvallisuutta tulee lähestyä systeemisestä näkökulmasta lineaarisen ajattelun sijaan. Valtaosassa turvallisuusjohtamisen kirjallisuudesta tarkastelutasoksi asetetaan yritys tai organisaatio, jonka prosesseissa turvallisuuteen liittyvät käytänteet optimoidaan. Tämä edustaa lineaarista ajattelua, joka ei tunnusta tai ainakaan korosta organisaation sijaintia arvoketjuissa ja verkostoissa (Morel & Ramanujam, 1999). Nykyisin ei enää riitä se, että oma organisaation turvallisuusjohtaminen kehitetään huippuunsa, mikäli arvoketjussa olevat yhteistyökumppanit epäonnistuvat. Maineensa tai koko

liiketoimintansa menettävät kumppanit voivat upottaa omankin yrityksen. Tästä syystä turvallisuusjohtamisen pitää tapahtua myös arvoketjuissa ja verkostoissa.

Systeemiajattelu auttaa nykyaikaisen kompleksisen maailman jäsentämisessä sekä uusien kehittämiskäytäntöjen luomisessa (Aronson, 1996; Barth, 2012, s. 412; Bertalanffy, 1968; ks. myös Buzan, De Vilde, & Waever, 1998 ja Hakovirta, 2003). Systeeminen ajattelumalli on osoittanut toimivuutensa käytännön tasolla myös Lapin matkailun turvallisuuden verkostoyhteistyössä. Verkosto on ollut välttämätön mutta ei vielä riittävä edellytys kokonaisvaltaiselle turvallisuuden kehittämiselle. Verkosto on perusta, mutta systeeminen lähestymistapa tuo esiin jokaisen toimijan roolin turvallisuuden kehittämisessä prosessimaisesti yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Mikäli turvallisuuden verkostoa olisi toteutettu lineaarisen mallin mukaan, verkoston jäsenet päätyisivät kukin etenemään omalla itse asettamallaan kehitysuralla, jolloin verkosto olisi jäänyt tärkeäksi mutta löyhäksi työkaluksi. Pahimman skenaarion mukaan lineaarisessa ajattelumallissa koko verkoston kestävyys joutuu ennen pitkää kyseenalaiseksi. Matkailuelinkeino on hyvin häiriö- ja kriisiherkkä toimiala, jonka jatkuvuus ja häiriötön toiminta pyritään turvaamaan. Verkostoyhteistyö on väline, jolla turvallisuuden systeemisyyttä tunnustetaan ja sitä toteutetaan. Lapin maakunnallinen käytäntö palvelee kansallisena verkostomallina.

Alueellisesta toiminnasta kansainväliseksi käytänteeksi

Vahva kytkeytyminen kansallisiin ohjelmiin ja strategioihin on lisännyt matkailun turvallisuusverkoston elinvoimaa sekä aluevaikuttavuutta. Lapin aluehallintovirasto on yhteensovittanut matkailun turvallisuustyötä arjen turvallisuuden ja sisäisen turvallisuuden kehittämisessä alueellisella tasolla. Tässä yhteydessä puhutaan Lapin sisäisen turvallisuuden toimintamallista, jossa aluehallintovirasto koordinoi sisäisen turvallisuuden ohjelman tavoitteita muiden kansallisten, alueellisten ja paikallisten kehittämisohjelmien tavoitteisiin. Yhteensovittamisella muodostetaan alueellinen tahtotila Lapin hyvinvoinnin ja turvallisuuden parantamiseksi sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäväällä tavalla. Tahtotilaan päästään laaja-alaisen ja avoimen verkostoyhteistyön avulla sekä hankkeiden mahdollistamin resurssein.

Lapin matkailun turvallisuusverkoston toimintamalli on ehtinyt herättää kansainvälistä kiinnostusta. Euroopan komission teollisuus- ja yritystoiminnan pääosaston matkailuyksikkö piti toimintamallia potentiaalisena EU-tason hyvänä käytänteenä. Joulukuussa 2012 Alueiden komiteassa Brysselissä järjestetyssä seminaarissa (Show day on Tourism Safety and Security) esiteltiin suomalaista matkailuturvallisuusyhteistyötä eurooppalaisena parhaana käytänteenä. Yleisenä havaintona voidaan todeta, että Suomella on turvallisen matkailun kehittämisessä hyvin paljon annettavaa EU-tason valmistelutyöhön. Matkailun turvallisuuden yhteistyöverkostossa on käynnistymässä myös kansallinen matkailun turvallisuusnormiston rakentaminen, mikä palvelee Euroopan unionin tavoitetta indikaattoreiden, kriteeristöjen ja tilastojen kehittämisessä.

Pohdinta

Turvallisuus on niin laaja asia, että sitä voidaan hallita vain yhteistyöverkostojen avulla. Lapin matkailun turvallisuusverkostosta on vuosien varrella muotoutunut merkittävä ja vaikutusvaltainen matkailuelinkeinon laaja-alaisen turvallisuuden asiantuntija- ja toimijaverkosto. Tulokseen on päästy pitkäjänteisellä työllä. Turvallisuusverkosto on osoittautunut avoimeksi, joustavaksi ja reagoivaksi toimintamalliksi, jolla on yhteiset tavoitteet ja päämäärät.

Verkostoyhteistyön tuloksena on syntynyt kansallisesti sovellettava toimintamalli, joka tukee myös arjen turvallisuuden ja laajemmin sisäisen turvallisuuden yhteistyötä. Turvallisuuden yhteistoiminta vaatii lainsäädäntöperustan ohella aina luottamuksen. Pienellä alueella, jossa ihmiset tuntevat toisensa, tällainen yhteistyö, verkostoituminen, on ollut mahdollista. Se on ollut jopa ainoa tapa tehdä pienistä, vähäresurssisista yksiköistä vahva ja sitoutuva kokonaisuus, jolla saadaan aikaan näkyvää tulosta.

Toisin kuin perinteisesti kuvitellaan, turvallisuus on käsitteenä erittäin innovatiivinen ja salliva. Turvallisuus on jo laajuutensa vuoksi verkostoitumista synnyttävä ja edellyttävä. Turvallisuus ei ole käsitteenä enää perinteisten turvallisuusviranomaisen omaisuutta eikä sillä tarkoiteta ainoastaan uhkia. Negatiivisen mielikuvan sijaan olemme voineet kääntää turvallisuuden vahvuudeksi, kilpailukyvyksi, verkostosisälöksi ja innovatiivisen yritystoiminnan mahdollistajaksi.

Lähteet

- Anderson, P. (1999). Complexity theory and organization science. *Organization Science*, 10, 216–232.
- Aronson, D. (1996). Target innovation – Using systems thinking to increase the benefits of innovation efforts. *R&D Innovator*, 6, 2.
- Barth, S. (2012). *Hospitality law: Managing legal issues in hospitality industry*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Bertalanffy, L. von (1968). *General system theory: Foundations, development, applications*. New York: George Braziller.
- Buzan, B., De Vilde, J., & Waever, O. (1998). *Security: A new framework for analysis*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Hakkarainen, M., & Tuulentie, S. (2008). Tourism's role in rural development of Finnish Lapland: interpreting national and regional strategy documents. *Fennia*, 186(1), 3–13.
- Hakovirta, H. (2003). *Ongelmakeskeinen globalismi: Kansainvälisten suhteiden tutkimuksen uusi suunta*. Turun yliopisto: Kirja-Aurora.
- Lapin matkailustrategia 2011–2014*. Lapin liitto. Rovaniemi 2011.
- Morel, B., & Ramanujam, R. (1999). Through the looking glass of complexity: The dynamics of organizations as adaptive and evolving systems. *Organization Science*, 10, 278–293.
- Tulkki, P., & Iivari, P. (2011). Ammattikorkeakoulu aluekehittäjänä. Case – Matkailun turvallisuuden kehittäminen. *AMK-lehti // Journal of Finnish Universities of Applied Sciences*, 3/2011, 1–10. <http://www.uasjournal.fi/index.php/uasj/article/viewFile/1327/1250>
- Valtioneuvoston periaatepäätös Suomen matkailupolitiikasta 24.3.2011. Työ- ja elinkeinoministeriö, innovaatio-osasto.